

821.161.2
С13

С.1215446

ірина савка

НЕБЕСНА ПАРАСОЛЯ

видавництво
СТАРОГО ЛЕВА

Жменя сміху

— Юську-бузьку, принеси мені Маруську! — кричали діти на зеленому вигоні, коли перші бузьки поважно махали крильми й опускалися до ритівки, червоними дзьобами шукаючи поживу.

В родині Бідилів ніхто не закликав бузьків нести Маруську, то, може, тому вони спересердя й приносили хлопчиків — аж сім. Кожного року чорненьке чи світленьке хлоп'я викрикувало пуп, бо чи могла Євка при їхніх статках нормально доглянути дитя?

Мирон розривався між домом і колгоспом. Часом зі страхом Божим ніс за пазухою торбинку нашустаного сируватого жита — вже якийсь глевак для дітей буде.

Євка стала тоненька, як натягнута струна, і тільки округла пазуха, набухла молоком, свідчила, що найменший синочок не буде голодний. Добре, що черешні в лісі дозріли і суницями рясно.

Мирон сам ледве пересував ногами, і йому часто в очах спалахували свічки, а серце шалено колотилося в грудях. Коли їхав сюди з дому, то не взяв нічого, хіба малу теличку і повний віз дітей. Навіть гори не снилися йому зараз, лише хліб і плач дітей. А там, вдома, лемко мав запашне сіно, сад, худобу, і Євка була завжди усмінена, з чуттєвими ямками на щоках... Чужим чувся тут, і ще й жінка плакала ночами. «Худа, як копистка», — якось почув від сусідки з крутими боками. Гонив думками в голові і не знаходив виходу.

Євка теж мала «норму» в колгоспі, то часто діти бавили самі себе. Якось прибігла на полудне й обімліла: пострижена Павльова голова була замальована на зелено — Мирон малював пліт і лишив решту фарби у stodолі, а Петро розмалював Павля... Нафти не вистачає на світло, а тут ще Павльову голову треба мити! Спересердя лупила то одного, то другого — гуділи на все подвір'я. Павль довго ще ходив зелений, бо за раз Євка не дала ради все змити.

Зранку іншого дня дощило, і Євка швидше прийшла з поля, ще й вереньку хопти* принесла для худібки. На подвір'ї стояв гвалт. Олекса виліз на грушку, напхав повну пазуху грушок, а злізти вже не зміг. Кричав на пів села. Плакав, поки не прийшов Мирон, а всі решту стояли, як цвяшки, під грушкою головами

* Оберемок скошеної трави (діал. Тут і далі — прим. ред.).

догори і вмовляли, щоб так не гвалтував і не страшив людей, ніби його хтось ріже. Як уже Олекса дістався ногами землі, Мирон добре ним потелепав, аж зелені грушки летіли навсібіч. Потім дав кілька лупнів у сюпу, щоб не ліз по зелепухи, бо їм тут ще тільки червінки бракувало! А ввечері помиють батьки дітям ріпаті ноженята, повкладають їх на гудзувату піч, а самі журяться, чим нагодувати завтра ту малу жемородь.

Цього літа Євка часто пропускала колгоспну роботу, бо народився Стефаньо. Молодиці з ланки хотіли навідати Євку, а заодно подивитися, як живуть Бідили, бо і писалися вони відповідно до статків. Купили хто якусь пеленчину, хто горня цукру, хто слоїк сметани, і зацікавлено зайшли на подвір'я. Євка саме сапала грядки, низько нахиливши голову.

Жінки шмигнули до хати, ніби й не бачили господині. За кривобоким столом хлопчаки щипали вістюкувату паляницю і заїдали черешнями. Стефаньо спав у кориті на ходулях у рукаві старої куфайки. У міцно стулені очка йому весь час бренькали мухи, що сонно гуділи, хоча біля порога стояла мітла з полину. Жінки шастали очима по хаті і не мали за що зачепитися. Старший Юсько вже погнав на город повідомити мамі про гостей.

Євка зайшла — розгублена, з тугою пазухою, яку берегла для Стефаня, і з запитанням у вологих очах: з чим ви прийшли до мене? Жінки безпорадно гомоні-

ли, ліпили слова, гладили кострубаті чубчики хлоп'ят, а Юлька, що жила коло церкви, усміхнулася:

— Не журись, Євко, най вороги наші мають журу. Мій Міхал просив твого Мирона, може, йому допоможе в столярці, чула'м, же столяр добрий.

— Так, так, гміє вшитко*, гміє, до всього майстер. О, що майстер, то майстер. Он яких маківок намайстрував!

Якась хвиля радості пройшла убогою хатиною.

Всі сміялися з нічого, залиvistим сміхом, навіть Стефаньо усміхався, весело водячи круглими оченятами.

— Ходіть їсти черешні, — спохопилася Євка, — зранку Мирон нарвав!

Вона метнулася по хаті, і череп'яна миска червоних черешень уже стояла на столі. А тут і Мирон нагодився.

— Як ся гарно сміют в нашій хаті! Євко, і ти ся смієш?

Гарні ямки на жінчинім лиці аж переливалися. Стояла струнка, як дівка.

— Миронку, заспівай нашої — ти так ладні співаш!

Мирон подивився здивовано на жінку і тихо мовив:

— Хіба для тебе, жебись була така слічна, як зараз.

Чоловік несміливо стояв серед жіноцтва і дітей. Шкарубкими руками обіймав голову, трохи повагався

* Усе вміє (діал.).

і вперше у цьому селі, яке мало стати його рідним, заспівав:

*Як я си заспівам трьома голосами,
еден піде верхом, а два долинами..*

Він не чув нікого і нічого, не бачив жінок, перед очима в нього були тільки звивисті стежини, вершки ялиць, запах гір і чистий Сян, що холодив його розгарячілу душу. Коли доспівав, запала тиша.

— Пробачте, може, щось не так, — опустив голову, — згадавим своє село... — і майже пошепки додав: — Юж мі так не буде, юж мі так не буде, як мі було перше...

— Чому не буде?! — Юстина навіть окрикнула. — Он який маєток маєш! Чорняві і біляві маківки — помічники і зяті нам, бо маємо доньок, коби росли здорові.

Мирон усміхнувся:

— Дякую вам, жіночки, щось-те розкинули в моїй хижі жменьку сміху. Бо лемко, як ся не сміє і не співат, — то не лемко!

Нічний спогад

Стара яблунька шкрябала ревматичними гілками шибу, заглядала у вікно, скаржилась, що вся замшіла, що давно ніхто не обрізав сухих гілок, що стоїть недоглянута, як і її господиня. Обидві немічні і старі...

Темна, як сам морок, довга груднева ніч... Думки... Думки... Не спиться Параньці. Морозом вистудило хату, і вона щільніше вкутується ковдрою. Але сну нема. Напевно, десь побіг заколисувати молодниць, котрі ніяк не можуть відіспатись. А вона шугає думками по знайомих натоптаних дорогах, по молодому лісі, по заквітчаному полі... Шкрябає яблунька, мовчазний свідок її життя, — нагадує, що знову навіяло скрізь кучугур. І як їх розгребти старечими руками? Стежки... Дороги... Скільки їх було в її житті та яких? Але найважчою є дорога до себе... Паранька прошкує у свою молодість, у своє дитинство, що в пам'яті постає, мовби голубе марево... Зараз їй здається, що це було не з нею.

Тільки почала червонитися сорочина, тільки випурхнули тугі горбочки на грудях, як мама сказала, що треба віддаватися за Миколу із сусіднього села... Мала була. З подружкою ліпили глиняні плячки й складали на призьбі сушити, одягали шматяних ляльок. А на подвір'ї диміла тимчасова кухня: готувалися до весілля. Сумно співали молодиці, дивлячись на молоду. Коли на голову одягали вінок з барвінку, з красивими стрічками, перше, що подумала: які гарні спіднички були б з тих бинд для її ляльок. Миколі теж було не набагато більше, як їй. Дивився на неї з цікавою байдужістю. Світлий кучерявий чуб, повні губи, а вона — дівча нерозквітле, молодюсінке... Але зібрали їхні морги докупи — і господарка вийшла. Шкрябає у вікно яблунька, будить спогади...

Важкою була їхня перша шлюбна ніч. Невідомість, встид, плач, розпач і біль. Та й Микола не знав, хто вони одне для одного і для чого вони тут. Коли Параня гірко плакала, закриваючи голі ноги вереткою, то глядив безпорадно їй худеньке плече і жебонів:

— Може, я тобі щось куплю?

— Купи мені ляльку, — хлипала, — щоб з очима і білими косами...

Не пам'ятає Паранька, чи мала таку ляльку. Знає лише, що через рік народився у неї синочок. Крапелька до крапельки — Микола. А незадовго й донечка з'явилася, і теж до батька: сірі очі, світлі кучері...

Молоденька мама згодом щиро закохалася першим — світлим і терпким — коханням у свого чоловіка, в Миколу.

Як мало вона вимовляла це ім'я, як мало вишила йому сорочок! Вона тільки розквітла, тільки наповнилася жагою і ласкою, як проклята війна забрала Миколу, її справжнє єдине кохання... Паранька в темряві ловила кострубаті тіні, що танцювали разом з її думками...

Після війни він більше не прийшов, не переступив її порога, хоч знала — живий. Забув їх, залишив розквітати, а собі знайшов іншу, може, кращу за неї, а може — не мав сили вертати? Вона не судить його, бо хтозна, як воно було?..

Коли її ровесниці шукали пари, Параня мала вже школяриків і була їм наче сестра. Прийшла молодість і до неї — ніби забуте дівоцтво. Вона пашіла радістю і красою. Спочатку несміливо, а потім сміливіше йшла на танці разом із дівчатами. Чорне хвилясте волосся і коралові губи притягали хлопців, які не обминали її очима. Журливо сміялася, жартувала, заздрила подругам, що відкрито обнімалися з коханими, а вона — ні дівчина, ні вдова. За якийсь час вирішила: хай буде, що буде, має право на все те, що й інші.

Затоптала свою журбу, хотіла щастя. Хлопці проводжали додому, правда, аж ген поза городами. Не були її коханими, лише коханцями. Зустрічалися то на луках, то в лісі. Любили її, розкошували в її тілі, але